

II. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Нашинець-Наумова Анфіса,

Київський університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна,

a.nashynets-naumova@kubg.edu.ua;

Наумов Арсеній,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України,

м. Київ, Україна,

naumov_99@ukr.net

ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

ENERGY POLICY AT THE PRESENT STAGE: INTRODUCTION OF FOREIGN EXPERIENCE

Актуальність дослідження. Розвиток світу йде по шляху глобалізації всіх сфер міжнародного життя, в тому числі енергетичної сфери. У той же час між державами загострилися протиріччя, пов'язані з нерівномірністю їх розвитку в результаті глобалізаційних процесів та поглибленням розриву між рівнями добробуту країн. Цінності і моделі розвитку стали предметом глобальної конкуренції. Загострюються проблеми енергопостачання і боротьба за енергетичні ресурси. В умовах зміцнення нових центрів економічного зростання і їх політичного впливу в світі складається якісно нова геополітична ситуація. Формується тенденція до пошуку вирішення наявних проблем і врегулювання кризових ситуацій як на глобальному, так і на регіональному рівнях.

У той же час неспроможність існуючої глобальної і регіональної архітектури, орієнтованої, особливо в Євроатлантичному регіоні, тільки на Організацію Північноатлантичного договору (НАТО), а також недосконалість правових інструментів і механізмів все більше створюють загрозу гарантуванню міжнародної безпеки, в тому числі і енергетичної як її складової частини.

Розвиток системи господарювання зумовлює не лише підвищення рівня життя, створення можливостей для забезпечення потреб зростаючого населення планети, а й збільшення обсягів споживання енергії. Враховуючи обмеженість і значну вичерпаність традиційних енергоресурсів (газу, нафти, вугілля тощо), питання пошуку джерел енергії є чи не найбільш актуальним для всіх країн світу.

Питання планування енергозабезпечення та стабільного функціонування паливно-енергетичного комплексу розглядали у своїх роботах як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, серед яких О. Амоша, В. Бараннік, Є. Бобров, Т. Гринкевич, І. Діак, Г. Джумагельдієва, С. Єрмілов, Д. Іванов, А. Завербний, М. Земляний, М. Кальченко, О. Ковалко, Ю. Крегул, М. Кулик, О. Ляшенко, І. Малярчук, В. Микитенко, А. Новицький, Д. Прейгер, В. Саприкін, О. Сердюченко, А. Шевцов та ін.

Стосовно України фахівці з національної безпеки зазначають такі основні організаційні проблеми планово-програмної сфери: відсутність підсистеми стратегічного планування системи забезпечення національної безпеки держави, що знаходиться у стадії свого формування; недостатнє забезпечення необхідної структури процесу формування стратегічних рішень, його послідовності, етапності, безперервності, завершеності, взаємозв'язку та взаємоузгодженості з іншими процесами в цій сфері й аналогічними процесами в соціальній, економічній, гуманітарній, зовнішньополітичній сферах. Сьогодні можна говорити лише про наявність окремих фрагментів загальнодержавної системи стратегічного планування й управління у цій сфері, за якими частково та безсистемно, з порушенням базових принципів здійснюються деякі етапи процесу стратегічного планування й управління [1, 110].

Щодо планування безпосередньо в енергетичній сфері зазначається, що задекларована стратегія розвитку енергетичної галузі до 2030 р. вже на даний час не відповідає дійсності та потребує серйозного осмислення й оновлення. Висловлюється думка, що держава як найбільший власник в енергетиці (контролює 85 % генерацій) не має достатньо

ефективного комплексного стратегічного плану розвитку галузі. Крім відсутності сучасної стратегії розвитку, вирішенню проблем в енергетичному секторі перешкоджає брак стійких і передбачених умов і правил його функціонування, що обмежує приплив приватного капіталу [2, 91; 3, 18–19].

Викладене свідчить про значну кількість проблем у сфері стратегічного планування, передусім у галузі енергетики України, що негативно позначається на рівні правового регулювання та якості правореалізації. Отже, сфера планування в енергетиці потребує осмислення та вдосконалення, що й зумовлює актуальність статті.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду планового гарантування енергетичної безпеки держави та формулювання пропозицій щодо вдосконалення відповідної галузі в Україні.

Планування в Європейському Союзі є одним з ключових аспектів життєзабезпечення об'єднання, що справедливо і для сфери енергетики. Особливістю планових документів ЄС, досвід якого пропонується запозичити, є їх багаторівневість. Наприклад, європейський План дій з енергоефективності передбачає позитивні економічно та соціально значущі результати від впровадження зазначених у ньому положень на декількох рівнях, у тому числі мікроекономічному [4, 34]. Так, для окремої середньостатистичної родини у країнах Євросоюзу основний результат його втілення — заощадження коштів сімейного бюджету від 200 до 1000 євро на рік (за рахунок використання енергоекономічних побутових приладів). Для економіки ЄС у цілому — це створення принаймні 1 млн робочих місць у Європі; щорічна економія понад 100 млрд євро за рахунок використання енергоефективних технологій і продуктів тощо. Для екологічного середовища взагалі — це скорочення до 2020 р. шкідливих викидів CO² порівняно з базовим прогнозом на 780 млн т тощо [5, 33–34]. Пропонується запровадити подібний підхід до українських планових документів в енергетичній сфері, врахувати в них результати глобальні (зокрема, доцільно вказати, в яких рамках або відповідно до яких міжнародних документів планується прогрес), всеукраїнські (заходи й очікуваний ефект для країни) та локальні (наприклад, показники для підприємств і громадян).

Ще однією особливістю є те, що новітня політика енергоефективності ЄС формується на вузловому перетині енергетичної, екологічної й економічної політик, що дає значний синергетичний ефект [5, 37]. Доцільним є посилення в енергетичних стратегіях України саме такої

взаємодії; на особливу увагу заслуговує питання екологічності. Крім того, слід зазначити, що енергетичні стратегії в Україні складаються на достатньо значний проміжок часу (наприклад, сучасна стратегія розрахована до 2030 р.). Зважаючи на швидкість наукового, виробничого, інформаційного прогресу, ситуація, безумовно, змінюватиметься. Тому пропонується закладати до стратегії положення щодо періодичного її моніторингу на відповідність вимогам сучасності, із можливим внесенням змін. Доцільним є здійснення такого моніторингу один раз на рік або за умови істотних змін в енергетичній галузі та пов'язаних із нею сферах. Крім того, корисним буде більш чітке планування і в короткостроковій перспективі, зокрема через прийняття річних планів [4, 34–35].

Зокрема, щодо КНР, то на сьогодні перед цією країною гостро стоїть проблема енергетичної забезпеченості. Економічний підйом вимагає додаткового енергетичного і сировинного забезпечення, тобто розвиток економіки КНР в певній мірі залежить від достатності поставок енергоресурсів.

Хоча Китай володіє багатими і різноманітними енергетичними ресурсами, він займає перше місце в світі за чисельністю населення, тому рівень споживання енергії на душу населення нижче середніх світових показників. Крім того, в Китаї енергетична ефективність дуже низька, а в структурі його енергоспоживання домінує вугілля, тож внаслідок швидкого зростання енергетичного виробництва в країні негативний вплив на навколишнє середовище посилюється. У цих умовах попит на енергію в КНР продовжує зростати, сталий соціально-економічний розвиток постійно стикається з новими викликами.

Швидке зростання споживання енергоресурсів і брак вуглеводневої сировини змушують китайське керівництво активізувати дії щодо оптимізації енергетичної політики для гарантування енергетичної безпеки. Китайський уряд, визначаючи свою енергетичну стратегію, дотримується принципу диверсифікації, прагнучи одночасно вирішити кілька завдань: розвивати альтернативні види енергії, розширювати геополітичний вплив КНР, знаходити нові зарубіжні джерела нафти і брати участь в їх розробці. Все це істотно впливає на світову економіку і міжнародні відносини.

У зв'язку з цим в останні роки енергетична політика КНР привертає підвищену увагу світової спільноти. Оскільки розвіданих запасів рідких вуглеводнів недостатньо для забезпечення внутрішнього ринку, акцент

робиться на імпорті нафти і газу з Латинської Америки і Африки до Близького Сходу, Центральної Азії та Росії. Проблема забезпеченості енергоресурсами стає не тільки основним чинником зовнішньої політики і концепції безпеки КНР, але й предметом серйозної стурбованості з боку світової спільноти.

Таким чином, енергетична політика Китаю визначається швидкими темпами зростання її економіки. Вивчення енергетичної політики Китаю не тільки має значення для визначення енергетичної безпеки Китаю, але й є базисом для прогнозування глобальної ролі Китаю в XXI ст. Розгляд енергетичної співпраці Китаю з іншими країнами також має очевидне значення для повноти уявлень про зміст сучасного етапу гарантування глобальної енергетичної безпеки. Стосовно ж досвіду планування у сфері енергетики в КНР варто зазначити, що керівництво країни приділяє енергетичним проблемам та розробленню адекватної енергетичної стратегії держави особливу увагу. Про це свідчить, зокрема, створення спеціальної Державної канцелярії з нафтових резервів, Енергетичного управління у складі Держкомітету з розвитку та реформ, а також утворення різними зацікавленими відомствами Державної проблемної групи з розроблення енергетичної стратегії, основою якої стало енергозбереження [6, 110–111].

При цьому енергетична стратегія країни охоплює три часові рівні, зокрема, про них йдеться у таких документах, як: Рамкова стратегія розвитку енергетики на період до 2050 р.; Довгострокова програма розвитку основних галузей енергетики на період до 2030 р.; Детальна програма на 12 п'ятиріччя (2011–2015 рр.) [7, 107]. Особливістю планових документів є також аспект відповідальності за їх виконання. Активна діяльність Китаю у сфері енергозбереження розпочалася з того, що голова Державного комітету КНР у справах розвитку та реформ на Всекитайській робочій нараді з економіки енергії наголосив на необхідності здійснювати суворий контроль при затвердженні нових проєктів, що передбачають високі енерговитрати.

Варто підкреслити, що Китай розвиває енергетичне співробітництво не тільки в нафтогазовій сфері, але і в галузі електроенергетики, а також мирного використання атомної енергії. Отже, китайське енергетичне партнерство має всебічний і стратегічний характер, воно не обмежується торговельними відносинами, а піднято на рівень економічної стратегії і енергетичної дипломатії. Така співпраця має величезний потенціал і низку унікальних переваг.

Таким чином, нині Китай відіграє важливу роль на міжнародному енергетичному ринку і докладає всіх зусиль для того, щоб не просто стати частиною міжнародної енергетичної системи, а й впливати на тенденції розвитку цієї системи в потрібному для себе руслі. Енергетична дипломатія Китаю спрямована на зміцнення міжнародного енергетичного співробітництва для забезпечення енергетичної та національної безпеки країни. Залучення іноземних інвестицій в ПЕК країни і активна підтримка китайських енергетичних компаній за кордоном все ще є основним змістом енергетичної дипломатії КНР.

Аналіз зарубіжного досвіду енергетичного планування дає змогу сформулювати пропозиції щодо вдосконалення відповідної галузі в Україні, зокрема: врахування в українських планових документах в енергетичній сфері результатів як глобальних, так і всеукраїнських, а також локальних досліджень; закладення до програмних документів положень щодо періодичного їх моніторингу на відповідність вимогам часу із можливим внесенням змін (доцільним є здійснення такого моніторингу один раз на рік або за умови впровадження істотних змін в енергетичній галузі та пов'язаних із нею сферах); приділення при формуванні стратегії енергетичної безпеки України більшої уваги питанням державного регулювання цієї сфери та збереження державної власності й контролю над стратегічними ресурсами й об'єктами галузі; супроводження кожного програмного документа відповідним звітом про його виконання, який запропоновано розміщувати у пов'язаних із програмою (стратегією, планом) документах.

Джерела

1. Семетенко А.І. Проблемні питання інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного планування в сфері національної безпеки та шляхи їхнього вирішення / А.І. Семетенко // Реєстрація, зберігання і обробка даних. — 2007. — Т. 9. — № 1. — С. 108–116.
2. Рассуждай Л.М. Організація та регулювання енерговугільних вертикально-інтегрованих компаній / Л.М. Рассуждай // Економіка промисловості. — 2008. — № 4. — С. 91–103.
3. Сменковський А.Ю. Вдосконалення правового регулювання державної політики енергетичної безпеки / А.Ю. Сменковський // Стратегічні пріоритети. — 2012. — № 2. — С. 15–21.
4. Токунова А. Планування в енергетичній галузі: впровадження зарубіжного досвіду / А. Токунова // Підприємництво, господарство і право. — 2015. — № 8. — С. 33–37.

5. Єрмілов С.Ф. Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті / С.Ф. Єрмілов // Економіка і прогнозування. — 2007. — № 2. — С. 27–42.
6. Зеркалов Д.В. Энергетическая безопасность [Электронный ресурс] / Д.В. Зеркалов. — Электрон. дан. — К., 2012. — 1 электрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. — Систем. требования: Pentium; 512 Mb RAM; Windows 98/ 2000/XP; Acrobat Reader 7.0. — Название с тит. экрана.
7. Немчинов О.А. Зарубежный опыт применения индикативного планирования в практике государственного управления [Электронный ресурс] / О.А. Немчинов. — Режим доступа : http://www.economy-n-finance-of-or-ganization-n-state.ingnpublishing.com/files/2012/06/es_efos_release_4_volume_3_june_12_nemchinov_o.pdt

Пожидаєва Марія,

Київський університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна,

m.pozhydaieva@kubg.edu.ua

ЗНАЧЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ КОРИСТУВАЧІВ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

VALUE OF EU LEGISLATION FOR PROTECTION OF PAYMENT SYSTEMS USERS' RIGHTS IN UKRAINE

У контексті євроінтеграційних процесів в Україні відповідно до поетапного впровадження норм і положень Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391, передбачена лібералізація фінансових ринків та набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових, у тому числі і платіжних послуг. Це підтверджується і ст. 133 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, згідно з якою сторони визнають важливість наближення чинного українського законодавства у сфері платіжних послуг до законодавства ЄС. Україна має забезпечити поступове при-